

Marjetanjuhlan juhlapuhe 17.7.2022

Hanna Kyläniemi, Lapin maakuntamuseon johtaja

Hyvä Marjetanpäivän juhlaväki, hyvät naiset ja herrat!

Minulla on suuri kunnia ja ilo seistä tässä puhumassa Teille perinteisessä Marjetanjuhlassa! Tämä juhlahan on itsessään jo yksi kotiseututyön pitkäikäinen ilmentymä. Marjetanjuhlia on järjestetty tällä paikalla jo vuodesta 1957 ja minulla on ilo olla jo 64. juhlapuhuja.

Valitsin juhlapuheeni otsikoksi *Kesäisiä ajatuksia kotiseudusta ja museoista*. Tähän sisältyy minulla kolme erilaista näkökulmaa. Kun ajatellaan tätä vuotta 2022 Rovaniemellä, on itsestään selvää puhua kotiseudusta näin heinäkuussa, jolloin valtakunnallisiin kotiseutupäiviin on aikaa enää vajaa kaksi kuukautta. Rovaniemi isännöi ja emännöi näitä tärkeitä kotiseutupäiviä nyt vasta toisen kerran. Edellinen kerta oli 61 vuotta sitten, eli siis vuonna 1961. Päiville on rakennettu mahtava, monipuolinen ohjelma, josta jokainen löytää varmasti jotakin omaan kotiseutuhenkkeen ja -aatteeseen sopivaa menemistä ja tekemistä. Juhla levittäytyy ympäri kaupunkia, ja se on yksi tämän vuoden ehdoton kohokohta meillä täällä Rovaniemellä.

Toinen näkökulma, miksi ajattelen kesäisiä ajatuksia kotiseudusta, on yleisempi. Kotiseutu on jokaiselle ihmiselle jollain tavalla merkityksellinen asia. Sanana *kotiseutu* on suomeksi varsin selkeä: se on se seutu eli paikka, jossa on koti. Muilla kielillä kuin suomeksi ja ruotsiksi asia ei kuitenkaan ole yhtä yksinkertainen: siellä *kotiseutu* on sama sana kuin *kotimaa* eli *isänmaa*. Suomen kielessä näillä termeillä on siis ero, vaikka aluksi suomeksikaan niitä ei voinut käsitteinä täysin toisistaan erottaa. *Kotiseutua* ja *kotimaata* käytettiin aluksi myös rinnakkain.

Tämän jälkeen tullaan kuitenkin pisteeseen, jossa *kotiseutu*-sana sitä enemmän miettiessä muuttuu käsitteeksi ja henkilökohtaiseksi tunteeksi. Missä on minun kotini, ja mikä on se seutu missä kotini on? Kotiseutu on jotakin, josta joko pitää mutta joskus sitä myös vihaa.

Kotiseutu on jollain tavalla se oma reviiri, jonka tuntee tutuksi. Se reviiri on usein lapsena omaksuttu tunteellinen suhde johonkin sellaiseen paikkaan, joka tuo turvallisuuden tunteen; oma kotitalo, tuttu pellonkulma, lähialue. Sen ulkopuolella on toinen maailma, jonka tutusta ja turvallisesta erottaa vähän niin kuin näkymätön muuri tai aita. Kun aikuistutaan ja nähdään laajemmalle, ja usein myös muutetaan pois lapsuuden kodista ja -kylästä, alkavat useimmat meistä vaistomaisesti etsiä uusia kotiseutuja. Tämä etsintä ja samalla löytäminen jatkuu koko ihmisiän – kotiseutuja on monia, mutta yleensä niitä on silti vähemmän kuin asuin- ja kotipaikkoja.

Kotiseutu on myös aluerajauksena hyvin erilainen eri ihmisille, tai myös erilainen eri tilanteissa. Jos ajatellaan täällä Lapissa vaikkapa Rovaniemellä asuvaa henkilöä, hänen kotiseutunsa voi olla Rovaniemi, tai vaikkapa hiukan laajemmin Kemijokivarsi. Jos tämä sama henkilö ajattelee koko Suomea, hänen kotiseutunsa voikin olla Peräpohjola tai vaikkapa koko Lappi.

Kotiseudun käsitteeseen liittyy myös sellainen käänteinen asia ja ongelma, että ihminen kokiessaan uuden ympäristön, uuden kulttuurin, tekee tahattomasti vertailua oman itsensä, meikäläisten ja noiden muiden välillä. Tuo vertailu saattaa olla neutraalia, pelkkää havainnointia. Se saattaa kuitenkin olla myös torjuvaa, jolloin omat ennakkoluulot ja opitut stereotyyptit torjuvat uteliaisuuden ja tutustumisen halun. Mutta parhaimmillaan vertailu voi olla hedelmällistä ja auttaa löytämään erilaisuudessa hyviä puolia. Tällainen löytäminen johtaa parhaimmillaan kulttuuriseen ymmärtämiseen ja uuden kotiseudun löytämiseen.

Kolmas näkökulma kotiseudusta liittyy museoihin. Mehän olemme parhaillaankin hienossa kotiseutumuseossa täällä Pöykkölässä. Nämä kaksi sanaa *kotiseutu* ja *museo* on Suomessa jo pitkään yhdistetty toisiinsa. Mutta se syy, miksi nämä kaksi sanaa yhdistyvät toisiinsa, on jo reilun sadan vuoden mittainen tarina. Kotiseutuaate on Suomessa yhdistetty ja valjastettu suomalaisen kulttuurin, historian ja kielen tutkimiseen ja tallentamiseen. Siihen sisältyy vahvasti ajatus siitä, että kansankulttuuria ja erityisesti aineetonta eli suullista kulttuuria voidaan kerätä ja tutkia kuka tahansa. Ei siis tarvitse olla akateemisesti koulutettu tutkija ollakseen kotiseutututkimuksen harjoittaja. Tähän on ihmisiä myös vahvasti kannustettu jo 1800-luvun lopulta lähtien. Kotiseutuaatteen ilmentymiä ovat mm. kotiseutuyhdistykset, jotka usein ylläpitävät museoita. Erityisesti viime sotien jälkeen perustettiin Suomeen lukuisia kotiseutuyhdistyksiä. Yksi niiden päätavoite on aina ollut saada aikaan "meistä ja menneisyydestämme" kertova oma museo, jollaisia Suomessa on nykyään noin 1000. Ne ovat olleet monella tavalla merkityksellisiä paikkakunnan oman identiteetin luoja ja ylläpitäjiä.

Suomen vanhin kotiseutuyhdistys on Lohjan kotiseutututkimuksen ystävät ry, joka on perustettu vuonna 1894. Sillä ei ole omaa museota, mutta se ylläpitää kotiseututaltoa. Tämän yhdistyksen historiikissa valaistaan kotiseutuaatteen syntyä seuraavasti: *Lähtökohtana 1890-luvulla Suomessa virinneelle kotiseutuharrastukselle oli isänmaallis-kansallinen liike, jonka edellisen vuosikymmenen lopulla alkanut Suomen venäläistäminen, "sortokaudet" oli synnyttänyt. - Aktiivinen paikalliskulttuurin harrastus olisi kestävä linnake vieraita vaikutteita vastaan.*

Laajemmin museomaailmasta katsottuna on parempi puhua nykyään paikallismuseoista, vaikka sellaistaakin termiä kuin maaseutumuseo on joskus 1800-luvulla käytetty. Paikallismuseo on nyky-suomalaisille sanana selkeä: se kertoo museon olevan juuri sen paikan oma museo ja tuovan esille paikallisuutta - kukin museo omalla valitsemallaan tavalla. Paikallismuseo on myös helpompi kääntää eri kielille: mm. englanniksi: *the Local museum*. Sanana paikka tai paikallisuus on kuitenkin neutraalimpi kuin sana *kotiseutu*, johon liittyy siis myös vahvaa tunnelatausta ja aatehistoriaa. Sana *paikallinen* ei kokonaan korvaa sanaa *kotiseutu*, vaikka ne monessa mielessä ovatkin samaa tarkoittavia termejä.

Kotiseutu on monella tavalla eloisampi ja tunteellisempi termi, mikä johtuu varmasti myös siitä, että sana koti on erityisen tunnelatautunut; se on sekä paikka että tunnetila. Ja kun mietitään sanaa vielä tarkemmin, todetaan, että tuo *koti*-sana hyvin vanhaa perua. Se juontuu sanasta *kota*, joka on erittäin vanha asumusta tarkoittava sana, ja sillä on vastineet kaikissa suomen lähisukukielissä ja myös useimmissa etäsukukielissä. *Koti* on osa muinaista yhteistä kieliperimäämme.

Näillä koti-, kotiseutu- ja museoajatuksilla toivotan kaikille hyvää Marjetanjuhlaa ja alkavaa naisten viikkoa! Toivon poutasäitä heinäntekoon ja tietenkin poutasäitä hillajänkälle!

Kiitos!